MELETEMATA

DE INCREMENTO,

SEV PRIORE AETATIS HVMANAE PERIODO.

DISSERTATIO MEDICA

QVAM

AVCTORITATE GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS

IN LIPSIENSI LITERARVM VNIVERSITATE

PRAESIDE

VIRO EXCELLENTISSIMO ATQVE EXPERIENTISSIMO

CHRISTIANO GOTTHOLD ESCHENBACH,

PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORE, CHEMIAE PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO, CONCILII PROFESSORVM, ORDINIS ITEM MEDICORVM ASSESSORE, RELL.

PRO SVMMIS

IN MEDICINA ET CHIRVRGIA HONORIBVS

RITE CAPESSENDIS

A. D. VI. MENS. IVL. A. O. R. CIↃIↃCCCXIII

PVBLICE DEFENDIT

AVCTOR

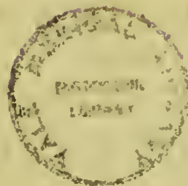
CHRISTIANVS AVGVSTVS KRAFT,

NIEDER - TREBRA - THVRINGVS

MEDICINAE BACCALAVREVS.

LIPSIAE,

EX OFFICINA KLAVBARTHIA.

VIRO

EXPERIENTISSIMO, DOCTISSIMO,

CAROLO FRIDERICO GVSTAVO

KLVG,

MEDICINAE DOCTORI APVD LIPSIENSES CELEBERRIMO

HVNCCE LIBELLVM

GRATO AC PIO OFFERT ANIMO

AVCTOR.

Nulla fere literarum medicarum pars tam diu ac tantopere neglecta et veluti deserta est, quam ea, quae morborum infantum cognoscendorum, curandorumque rationem spectat. Quod profecto eo magis est mirandum, quo gravior haec doctrina, et quo magis vitae atque valetudini, non solum singuli hominis, verum etiam totius generis humani, salutaris est. Jam vero in causam hujus rei si inquiratur, duplicis potissimum generis ea esse videtur. Et ad alterum quidem genus pertinet ista difficultatum atque impedimentorum multitudo, quae medico in exercitio artis aegrotis infantibus opem ferendi, occurrit, quorum plurimae vel plane non, vel aegre tantum removeri possunt. — Ea vero, quae huc pertinent, hic non moror, utpote quae jam ab aliis [a]) exposita sint, atque studiose pertractata. Altera ex parte, ut equidem judico, causa, cur illud medicae artis caput minus politum atque excultum sit, in medicorum ipsorum negligentia, et observandi levitate aeque, ac in eo, quod manca admodum, mutilaque

a) Inter medicos, qui infantum morbos descripserunt, praecipue pertinent *Hufelandius* in libro suo: *Bemerkungen über die natürlichen und inoculirten Blattern;* et *Iahn Neues System der Kinder-Krankheiten*, pag. 6. et seqq.

deprehenditur, quam ſibi parare ſtuduerunt, puerilis aetatis cognitio, quaerenda eſt. Alii enim medici, ii potiſſimum, qui priori aevo floruerunt, opinantes, infantibus aegrotis nullum eſſe auxilium ferendum, ſed eorum ſanationem ſoli naturae relinquendam, plane non reſpexerunt ad eam, quae huic aetati propria eſt, naturam; alii, e contrario ad ſingula tantummodo morboſa ſymptomata infantum, juvenumque animum adverterunt, neque ullam habuerunt tenerae aetatis rationem, ſed pro more et conſuetudine omnem, quam adhibuerunt, curam poſuerunt in hoc, ut ea removerent. — Denique fuerunt etiam, qui omnem naturam hujus aetatis poſitam eſſe in debilitate atque infirmitate cenſerent, hancque perverſam ſententiam ſtrenue defenderent. Pauci igitur duorum ultimorum decenniorum medici ſunt, qui majori attentione, diligentiorique ſtudio naturam infantum cognoſcere ſtuduerunt, eorumque morbos recte dijudicare et tractare inchoarunt. — Nihilominus tamen multum dubii atque obſcuri circa hanc rem ſupereſſe, quisque fatebitur, qui vel libros ſuper hoc argumento ſcriptos perlegerit, vel infelicium ſucceſſuum, qui medendi infantum morbis, methodos utplurimum inſequuti ſunt, fuerit teſtis. Nam ſcriptores ipſi inter ſe non plane conſentiunt in eo, quid ſit morbus infantilis, et qui affectus ad hoc genus aegritudinum pertineant. Quam ob rem etiam alii hos, alii iſtos morbos ut infantiles recenſuerunt, de iisque retulerunt. — Eidem etiam cauſae tribuenda eſt iſta incertitudo, quam apud eos auctores deprehendimus, qui in enumerandis et deſcribendis hujus generis affe-

ctionibus operam collocarunt. Quisque enim ſcriptor, nullis fere certis rationibus innixus, ſuum ſequitur modum; unde factum eſt, ut obſcuritas, quae circa hanc rem obtineret, non tolleretur, quae profecto auferri potuiſſet, ſi magis in puerorum naturam inquirere ſtuduiſſent medici. Etenim ſi hoc feciſſent, omnis diſputatio ſuper quaeſtione, qui morbi debeant infantiles vocari, eſſet finita; quippe omnes in eo conſentirent, nullum alium morbum infantilem eſſe dicendum, niſi eum, qui a ſingulari natura infantilis aetatis ortum habeat ſuum, et cum organismi formatione parem teneat rationem. Quapropter omnes fere morbi exanthematici febriles, ſyphilis, item epilepſia, et plures aliae aegritudines, quae plerumque in compendiis deſcribuntur, ex hac claſſe omittendae ſunt. — Sicuti enim non omnes, qui mulieres invadunt morbi, ad eos, qui feminini vocantur, ſed hi tantummodo, qui in ſingulari ſexus natura poſiti ſunt, referri fas eſt; ita etiam haud omnes, quibus infantibus expoſiti ſunt, affectiones infantiles debent nominari. Et ſi quis puerorum morbos modo atque ordine accommodato deſcribere velit, ad organorum efformationem, qua cum in arctiſſimo nexu ſunt, reſpiciat neceſſe eſt. Hac igitur ſola via noſtra diſciplina tum ratione, praeceptisque, tum uſu atque exemplis in dies vere excolitur. Medicus igitur, qui infantum evolutionis hiſtoriam, eorumque naturam ſemper ante oculos ſibi ponit, facilius profecto rectum feret ſupra ea, de qua loquor, re judicium, multasque difficultates, de quibus ſaepe ii conqueruntur, qui de hujus generis morbis, eorumque diagnoſi diſputant,

feliciter ſuperabit, inprimis ſi habitum externum bene dijudicare non ignoret. In hoc enim plerumque adumbrationes tam ſubtiliter dilineatae ſunt, ut verbis vix, ac ne vix quidem, poſſint exprimi, ſed oculis tantum indagari atque inveniri queant. Eae autem ad morbum dijudicandum omnino neceſſariae et perutiles ſunt. Organismus nimirum infantilis, qui adhuc ſimpliciſſimus eſt, et plane non, vel parum a naturae tramite deflectit, certa eorum, quae intus ſunt, praebet in exteriore corporis ſuperficie indicia. Atqui ita ſumenda et intelligenda ſunt verba *Hufelandii* [b]) dicentis „*Zu einem guten Kinderarzt iſt ein gewiſſer Takt und ſemiotiſches Gefühl nothwendig.*" — Diligenti autem obſervatione et indefeſſo ſtudio opus eſt, ſi ad hunc finem pervenire velimus; nam alias metam optatam contingere haud licet, a qua quantum adhuc diſtemus, jam in ſuperioribus dictum eſt.

Jam paucis animum advertamus ad eos, qui in tractandis infantum morbis ad evolutionis hiſtoriam, rem tam graviſſimam, maximeque neceſſariam, reſpiciendum eſſe cenſuerunt. Et *Hopfengaertnerus* [c]) primus fuit, qui hanc veluti penitus deſertam terram excolere incepit; ſed notio, quam de morbis evolutionis clarus vir dedit, nimis anguſta et ſtricta eſt, quippe ea ii tantum comprehenduntur morbi, qui

---

b) Cf. libellum laudatum pag. 258.

c) *Einige Bemerkungen über die menſchlichen Entwickelungen und die mit denſelben in Verbindung ſtehenden Krankheiten.* Stuttgard, 1792.

certa aliqua aetatis periodo occurrunt, ut in dentitione, pubertate etc. Clarius et fuſius de hac re egit *Malfatti* [d]) in libro egregio, quo hiſtoria, quomodo morbi exoriantur, et cum evolutione atque involutione aetatis arctiſſime cohaereant, continetur. — Nec minus bene de hac re verba fecerunt *Formey* [e]) et *Reil* [f]), quorum poſterior inprimis eam egregie illuſtravit. Atqui hi fere ſunt, qui de hoc argumento erudite ſcripſerunt. Etſi vero ipſi artis noſtrae profeſſores, qui ingenio excelluerunt, et occaſionem, quotidie clinica experimenta inſtituendi, nacti ſunt, non ſatis cognitam et perſpectam habuerunt hanc materiem, eaque proinde altioris indaginis eſſe videtur, quam ut a tirone rite pertractari queat, non poſſum tamen, quin ſaltem aliquam ejus partem mihi ſumam in hac diſputatione exponendam atque declarandam. Ab eo enim tempore, quo duce Exp. *Klugio* [g]) aegrotis opem ferre mihi

---

d) *Entwurf einer Pathogenie aus der Evolution und Revolution des Lebens.* Wien, 1809. In hoc libello, qui perpaucis tantum notus eſſe videtur, rectam viam, qua Pathologia tractanda ſit, patefactam eſſe contenderim; ideoque in cujusque medici, qui vere colere ſtudet artem ſuam, manibus eſſe debet, diligenterque perlegi; nam profecto magna volumina de Pathologia conſcripta multo ſuperat gravitate atque utilitate.

e) *Allgemeine Betrachtungen über die Natur und Behandlung der Kinderkrankheiten.* Leipzig, 1811.

f) *Archiv für Phyſiologie*, von *Reil* und *Autenrieth*. Bd. IX. Hft. I.

g) Non poſſum non hic palam gratias agere huic Exper. Viro, qui maxima benevolentia atque humanitate non ſolum omnem oc-

contigit, largam habui infantum morbos obſervandi opportunitatem, eaque ſic uſus ſum, ut omni attentione in eorum naturam atque indolem inquirere ſtuderem. Et cum opera, quam in hanc rem impendi, non omnino infelicem, ut equidem arbitror, habuerit ſucceſſum, conſtitui mecum, in disputatione inaugurali, quae mihi jam ſcribenda eſt, agere de modo, quo homo inde a partu usque ad pubertatem paulatim explicetur, atque increscat. Duplex igitur erit noſtra diſputatio; altera perſequetur normalem efformationis ſucceſſionem; altera enarrabit morbos hujus aetatis, modumque, quo hi ex iſta prodeant. —

PARS I.

Capvt I.

De organismi humani evolutione in univerſum.

Organismus humanus aeque, ac alia organisata corpora, inde ab ortu ſuo usque ad interitum explicatur, efformaturque ad perfectionis aliquod faſtigium, quo ſuperato, eodem rurſus redit greſſu ex organismorum regno ad Univerſum. In hoc igitur temporis intervallo, quod vocari ſolet aetas huma-

---

caſionem morbos infantum tractandi mihi praebuit, verum etiam libros, de hac re conſcriptos, quos poſſidet, mecum humaniſſime communicavit. Huic igitur et Exp. *Claro*, Praeceptori cariſſimo, maximam partem doctrinae meae qualiscunque me debere pius gratusque profiteor. —

na, vel vita, certis quibusdam legibus ſtabilitis et neceſſariis, quae in organismo ipſo poſitae ſunt, perſaepe mutatur ejus natura. Quapropter etiam haec aetas dividi ſolet in certas aliquas periodos; ſed hoc non omnino felici ſucceſſu factum eſſe videtur. Omnes [h]) enim iſtas permutationes et viciſſitudines

---

h) Liceat mihi nonnullas tantum afferre ſententias; (nam omnes inde a prioribus temporibus usque ad hunc diem prolatas recenſere nimis moleſtum foret.) *Pythagoras* aſſumſit quatuor vitae ſtamina, quorum primum inde a partu usque ad viceſimum annum extenditur, ſecundum ab hoc usque ad quadrageſimum, tertium ſpatium a quadrageſimo anno usque ad ſexageſimum explet, et quartum usque ad octogeſimum annum accedit; homo qui adhuc in primo ſtadio verſatur, ſecundum hunc philoſophum, infans dicendus eſt, hunc juvenis excipit, quem deinceps vir, et tandem homo aetate provectus ſequitur; qui ultra hunc terminum vivunt, haud amplius inter viventes numerandos eſſe idem auctor cenſuit. Alii viri docti tria tantummodo vitae ſtadia diſtinguunt, et ſic quisque fere populus, quisque phyſiologus, et philoſophus aliam ſequitur in partiendis ſecundum aetatem hominibus rationem; ſed omnes ejusmodi diſtributiones incertae ſunt, neque firmo nituntur fundamento. Si vero quis dixerit in deſcribenda hominis ſinguli hiſtoria certa aliqua univerſalia momenta indicanda eſſe, crediderim equidem, vitam in quinque ſtadia dividendam eſſe, quorum prius infantilis aetas nominatur, et a partu usque ad undecimum fere annum extenditur; alterum periodum, quae viceſimo fere anno ſinita eſt, juvenilis aetas dicitur, complectitur; tertium quinquageſimum fere annum adtingit, et virilis aetatis meretur nomen, hoc excipit ſenium ſive ſtadium a quadrageſimo usque ad ſexageſimum annum, et ultimum eſt, in quo decrepita aetas verſatur. Partus

a ſolita temporis ratione ex Univerſi natura deſumpta voluerunt ad numerum aliquem annorum redigere, ſicque conſtituere. — Atqui vero, cum hae permutationes ex organismi ipſius indole prodeant, ac ſe manifeſtent, fieri non poteſt, quin certae aliquae periodi ſecundum ipſarum naturam et decurſum conſtituantur. Ad haec accedit, quod, cum cujusque organismi veluti conformatio peculiari ratione fiat, etiam evolutionis momenta alio modo explicentur opus eſt, ideoque iſta communis temporis ratio ad ſingularis organismi viciſſitudines non eſt adaptata. Porro etiam hac via clarior lux accenditur doctrinae de rhytmi vel periodorum in organico regno obſervati natura, quam plerumque ex ſola rerum vi atque efficacia explicare voluerunt nonnulli phyſiologi. Melior et naturae magis congrua ratio eſſe videtur, qua aetas in duos dividitur ſtatus, quorum alter, in quo paulatim evolvitur organismus, mutationes amplectitur, quas in hujus aetatis hominibus animadvertimus, alter in quo contrarium locum habet; illa periodus *incrementum*, haec *decrementum* vocatur; et utraque eſt maximi momenti in cognoscenda organismi na-

---

igitur et mors extrema quaſi vitae puncta, vel lineae ſunt. Sed, ut jam dixi, etiam haec ratio partiendi non omni ex parte perfecta eſt; quippe quod in ea ad temperamentum, regionem, cet. haud reſpicitur. — Plura de hac ſcripſerunt:

Ith Verſuch einer Anthropologie. I. Th. Abth. II. pag. 431. Et *Plouquet* de aetatibus hominum, earumque juribus. Tubing. 1778.

tura. Sed accuratior utriusque ſtatus inveſtigatio hactenus fere neglecta eſt, et potiſſimum hoc, quantum equidem judico, de corporis decremento valet, in quo quippe novas mutationes et viciſſitudines organismi ſuccedere vix ſuſpicabantur ii, qui hominis naturam perſcrutati ſunt. Jam vero ſi accurate inquiſiviſſent in ea, quae in hoc ſtudio obveniunt, hunc profecto inde tuliſſent fructum, ut multos graves morbos avertere, aut ſaltem eorum vehementiam imminuere poſſent. Exemplum hujus rei nobis praebet ſequior ſexus; quis enim eſt, qui neſciat, quot foeminae tempore, ubi catamenia deſinunt fluere, vel miſere obeant, vel ſaltem in morbum diuturnum et periculoſum, omnemque fere medelam reſpuentem, incidant? quippe hoc tempore haud raro ſolent oriri aut hyſtericae affectiones, aut uteri haemorrhagiae aut carcinoma ejusdem visceris, aut mammarum ſcirrhi, etc. Sed ulterius de hac re ut diſputem, non opus eſt; quare potius ad illud caput artis noſtrae, quod illuſtrandum mihi ſumſi, et ad incrementum, quo ex inferiore gradu ad perfectiſſimum, et principem quaſi omnium animalium ſtatum aſcendit homo, ſpectat, transgredior. Haec enim vitae humanae pars graviſſimi momenti eſt, omnique attentione atque admiratione digniſſima. In ea quippe obſervari licet, cum modum, quo unum organon ex altero excipitur, unum ſyſtema alterum incitat, et omnes partes in totius concentum ducuntur, tum etiam rationem, qua ingenium et reliquae mentis virtutes, quibus homo caeteris praeſtat animalibus, paulatim emicare incipiant. Per totam hanc periodum ſyſtema reproductionis, ſeu vege-

tationem eminere videmus; qua de caufa etiam in hoc ftadio ifta luxuries atque incrementum, quoad volumen et magnitudinem, ifta magna incitabilitas, reactionis autem debilitas, ubicunque confpicua eft. At vero quo magis pubertatis periodus appropinquat, eo major firmitas et robur, et in univerfum vitae animalis natura prodit.

Hoc vero temporis fpatium commode in tria ftadia, quae ex organismi ipfius natura definiuntur, diftribui poteft. Et in primo quidem eorum organismi origo et ipfius formatio defcribitur, illudque inde a conceptione usque ad partum extenditur; in altero mutationes, quae pubertatem praecedunt, et ad eam quafi corpus praeparant, fe manifeftant, et in tertio denique pfychicae facultates emicant, feque plus minusve explicant. Haec tria aetatis ftadia arcte inter fe cohaerent; eorumque unum comitatur alterum, atque in fequente repetitur praecedens. De primo ftadio, quod a conceptione usque ad partum fe extendit, nil dicere in animo eft; attamen ut habeamus, quo veluti fundamento inniti fermo de tempore pubertatem antecedente poffit, nonnulla verba de embryonis ftatu praemittam.

CAPVT II.

De embryonis origine et natura.

Embryo humanus, cujus vita temporis momento initium ducit ex utriusque parentis connubio, fimili ratione, ac zoophyton, effloreſcit atque efformatur. Primo nimirum

poſt conceptionem tempore, ubi vix embryonis ſtamina oculis detegere licitum eſt, organa quaedam, ut chorion, amnios, alantois, et veſicula umbilicalis, quae evolutionem germinis quaſi praeparant, et prius, quam embryo ipſe, efformantur, non multum differunt vivendi et creſcendi modo plantarum; hoc autem non valet de embryone ipſo, utut ſunt inter phyſiologos, qui hanc ſententiam fovent; namque illi indoles et diſpoſitio animalis jam innata, etiamſi nondum explicata, eſt. Haec autem organa deſtinata videntur partim ad commercium inter matrem et foetum ſuſtentandum, partim ad reſpirationis et nutritionis vices tamdiu gerendas, donec organa harum functionum genita ſunt atque explicata. Iſtis partibus aliquo modo efformatis embryo ipſe incipit magis vigere, et ſuam naturam manifeſtare; atque ea ratione, qua is evolvitur, et animalis indoles in eo conſpicua fit, paulatim haec deflorescunt atque evanescunt. At vero in embryone ipſo, qui inferioris gradus animalia inde a molusco usque ad perfectiores eorum ſpecies percurrit, ea organa et ſyſtemata unice fere vigent ac valent, quae reſorptioni et nutritioni inſerviunt, ut hepar (quod hoc tempore princeps eſſe videtur organon, utut a phyſiologis non ſatis aeſtimatum eſt) totumque ſyſtema lymphaticum latiori ſenſu ſumtum. Hoc enim tempore embryonis maxima eſt incitabilitas, eaque omnis conſumitur ad materiam gignendam, atque ad organa evolvenda, indeque iſta celeritas incrementi, quae locum habet, poteſt explicari. Circa graviditatis medium fere, omnibus organis jam delineatis, prima actio poſt formationem motus ſcilicet,

infantis, quem etiam mater non ignorat, ſe manifeſtat, et in hac periodo organa, quae ad vitam extra uterum ſuſtentandam neceſſaria ſunt, magis confirmantur et perficiuntur. Tandem his praegreſſis, dynamica et mechanica ratione ſolvitur infans a matre, quacum hactenus conjunctus unam fere vitam degerat, et ex utero in lucem prodit. Partus igitur, ſive ad embryonem, ſive ad matrem reſpicias, maximi momenti effectus eſt; quippe ille, ſi ad hunc terminum pervenerit, primos greſſus tendit ad vitam animalem, haec autem tum, cum huc delata res eſt, ſummum vitae animalis finem aſſequuta eſt. Sed haec de modo, quo foetus efformatur, monuiſſe ſatis eſt. — Plura de hac re dixerunt *Reil*, [i]) *Oken*, [k]) *Kieſer*, aliique.

Capvt III.

De organismi evolutione, quae inde a partu usque ad pubertatis periodum ſe prodit.

Jam ad alteram hominis incrementi periodum, in qua organismus ad animalium functionem, procreationem, pedetentim transit, atque ſic evolvitur, ut ea rite peragi queat, veniamus. Hanc vero periodum iterum deſtinguere poſſu-

---

i) *Archiv f. Phyſiol. v. Reil u. Authenrieth.* IX Bd. I. Heft. pag. 66 ff.

k) *Beiträge zur vergleichenden Zoologie, Anatomie und Phyſiologie, herausgegeben von Dr. Oken und Kieſer.* 1. und 2. Hft. Würzburg, 1806.

mus in tria, eaque ex organismi natura desumta, intervalla. Et in priore quidem eorum vim plasticam s. vegetationem praevalere, in altero, animalem naturam (Animalität) magis se prodere atque evolvere, in tertio denique facultates psychicas se manifestare observamus. Ad hunc autem terminum si pervenerit homo, puber factus est, seu, quod eodem redit, procreandi virtus se in eo explicat, quae veluti meta est, ad quam animalis vita tendit. Caeterum dum ejusmodi divisionem faciendam esse statuo, haudquaquam contendo, animi et corporis efformationem quasi separatim fieri; namque hoc locum omnino non habere observatio docet; id autem exploratum est, in priori intervallo, utut jam vestigia quaedam psyches conspiciantur, animalis inferioris naturam potissimum sub oculos cadere. —

Ab isto capitali quasi momento, cui partus nomen datur, plures, eaeque gravissimae procedunt totius corporis permutationes. Nam foetus organis, quae ad vitam sustentandam necessaria sunt, ex unione cum organismo dimissis, respirationis et nutritionis instrumenta, quae nunc propria vi agunt atque vigent, in conspirationem vocantur, eorumque actione efficitur, ut novus antagonismus, nova vicissitudo intercedat, functiones corporis aliter exserantur, et dirigantur, organaque hic agere desinant, illic ad agendum incitentur. Respirationis viscus in se veluti reductum, stimulatur novo irritamento, aeris nempe oxygenio, quo fluxus sanguinis, cujus natura eo immutatur, alius fit, ac antea erat, circuloque

terminatur. Nunc enim ex corde, centrali quaſi organo, ad peripheriam fertur, unde iſta congeſtio ad ſuperficiem, cutisque rubor exoritur, et ſimul etiam caloris animalis vis expanditur. Caeterum immutatus hic ſanguinis fluxus efficit, ut ductus arterioſus Botalli, foramen ovale cordis, ductus venoſus, et plures aliae viae, quae antea humori huic patebant, ipſi praecludantur; hac igitur ratione tota fere organismi natura immutatur et modificatur. —

Nutritio non amplius per radices in exteriore corporis ſuperficie poſitas peragitur, ſed alimenta, in tractum inteſtinalem delata, digeruntur, aſſimulantur, et ab iis partibus, quae organismo alienae, ſunt ſeparantur.

Partu igitur ejusmodi mutatio evenit, ut animalem naturam nunc demum in lucem prodiiſſe dicere queamus. Senſorium nimirum, quod, quamdiu infans in utero latitabat, ſomno quaſi ſepultum, et ditioni vis plaſticae ſubditum fuit, nunc ſe erigere incipit, nimiumque niſum formandi coercere et diminuere conatur. Nihilominus tamen prioribus vitae menſibus ſola fere vegetatio praevalere pergit, unde incrementi et ſuccorum abundantia, pinguedinis item copia, et totius corporis ea forma, quae bonam nutritionem indicat, repetenda eſt. Tota fere nuper nati hominis vita ſomno, ex quo non niſi cibi deſiderio, vel rebus inimice in corpus agentibus excitatur, conſumitur. Hoc igitur temporis intervallo organa et ſyſtemata vitae animali deſtinata magis effor-

mantur et perficiuntur. — Praterea etiam senforium imperium extendere studet super vegetationem, et sic tertium vel quartum mensem sine eo, ut mutationem, quae manifeste sub oculos cadit, patiatur, attingit neonatus. —

Ab hoc tempore senforii ipsius vis magis conspicua redditur. Vultu nimirum, qui hactenus simplex et planus fuit, status corporis internus, qui obtinet, exprimitur, mox hilaritate et risu valetudo, mox lacrymarum flumine aegritudo, quae antea vagitu, ut in brutis, se prodebat, elucere videtur. Jam sensus quoque externi, quos infantibus connatos esse, ita ut iis perfecte uti queant, falso nonnulli opinati sunt physiologi, paulatim per usum, exercitiumque magis magisque explicantur, iique ab inferiore gradu ad superiorem progressione perficiuntur, idque eo celerius fieri assolet, quo magis rebus externis stimulantur, et excitantur. Interea etiam cerebrum ipsum adaugetur materiae volumine et soliditate, humoribusque ubertim affluentibus repletur, unde ista larga lacrymarum effusio, muci item narium ac salivae copia, deliquium ex auribus, aliaque phaenomena explicanda sunt. At vero in systemate irritabili etiam levia nonnulla efformationis deprehendimus indicia. Musculi cervicis, capitisque firmiores redduntur, indeque fit, ut infans caput aliquo modo sustentare, atque hinc illincve vertere, extremitatibus magis ex arbitrio uti, totumque corpus extendere et circumvolutare incipiat. Interea tamen systema reproductionis imperium sibi servat. Jam his, iisque omnino

haud levibus organismi immutationibus alia accedit, quae in oſſibus conſpicua eſt; quippe hae partes inchoant indureſcere, fonticuli ſenſim ſenſimque occluduntur, capitisque oſſa, quae laxius inter ſe cohaerebant, arctius contrahuntur, evaduntque firmiora; ſimul in maxillis dentes efformantur, ex iisque erumpunt, nec non longiora oſſa extremitatum coſtarumque etc., duriorem naturam induunt. Haec oſſium efformatio, ſeu potius induratio non niſi ſanguini jam aliqua ex parte immutato, majorique oxygenii copia ſaturato grata habenda eſt; ut ex *Naſſii* [1]) accuratis obſervationibus in aegrotis morbo coeruleo laborantibus inſtitutis probari videtur, qui iis innixus hoc tempore organismum deſiderio quodam majorem Oxygenii copiam attrahendi, atque ad efformationem ſui ipſius conſumendi, teneri ſtatuit. Dentitio igitur, ſ. potius ea periodus, in qua dentium proventus inter reliquas organismi immutationes maxime ſub oculos cadit, ideoque tum a vulgo, tum a multis medicis pro cauſa primaria omnium harum, quae infantibus hoc tempore accidunt, mutationum habetur, ut terminus, ſi quis certus locum tenet in organismo, inter vegetationem et naturam animalem (Animalität) aſſumenda eſt. Eodem etiam temporis ſpatio, quod modo longius extenditur, modo brevius eſt, naturae conſilium,

---

1) Vid. *Archiv f. Phyſ. v. Reil u. Autenrieth.* IX. Bd. Heft II. *Über den Einfluſs, den hellrothes Blut auf die Entwickelung und die Verrichtungen des menſchlichen Körpers hat, aus Beobachtungen blauſüchtiger Kranken*, v. Dr. *Naſſe.* —

quo infans a matris mammis desuefieri, alimentisque magis solidis nutriri debeat, expletur. Nunc vero una alterave totius hujus intervalli pars, in qua vita animalis magis prodit, originem sumit.

Progrediente nimirum vita animali sensibilitas pariter atque irritabilitas magis vigere incipiunt, minusque eae pendent a vegetationis imperio. Inde ab hoc momento utrumque systema inter se exequari annititur; nam modo hoc, modo illud praevalere, in puellis e. g. plerumque sensibilitatem, in pueris e contrario irritabilitatem eminere, quotidianis probatur observationibus.

Ac primum quidem, quod ad sensibilitatem attinet, nunc animi facultates internae inferioris gradus paulatim se exserere incipiunt, quippe, ut jam olim verissime dixit *Baco de Verulam*, „Interim animus quoque habet suas periodos, sed per annos non possunt describi" infans enim, si quid vel appetat, vel aversetur, vel si quid sentiat, gestibus et vocibus haud articulatis studet exprimere mentis suae sensa, et gradatim demum ea clarioribus verbis, etiamsi non ordinatis, significare valet. Ulteriore etiam tempore memoriae manifestantur indicia, et res, quas hac aetate aut vidit, aut alio modo percepit infans, per longam vitae partem retinet, et in universum alacritas atque hilaritas in agendo et ludendo animadvertitur. Jam liceat mihi hic duorum clarorum virorum, *Halleri* et *Blumenbachii* de infantum, qui hanc aetatem

affecuti funt, ftatu et conditione relationes afferre. Et *Hallerus* quidem dicit. „Longas quidem ratiociniorum catenas inconftans et inquieta aetas nondum fert. Caeterum adnotat obverfantia, et faepe argute judicat. Prior tamen eminet memoria, ingenium fequitur. Tardius et memoria et ingenio judicium maturatur. Pueris id eft vitii, quod a re ad rem et ament, et bene cogantur transilire; nam omne genus motus amant, ex cordis puto ratione celerius micantis." — Element. Phyfiol. Tom. VIII. p. 24. *Blumenbachii* autem verba haec funt. „Et infantili quoque aetate memoria reliquas animi facultates praeceffit, et recipiendis tenaciter rerum fignis longe aptiffima eft. Cum poftea a quinto circiter inde, poft decimum, anno, phantafiae potius igniculi praevalere valeant." Vid. Ejus Inftitut. Phyfiol. §. 645.

At vero etiam irritabilitas magis viget in infantibus et transit quafi a vafculofo fyftemate ad mufculofum. Infans nimirum uberibus ablatus, alimentisque magis folidis nutritus, viribus et firmitate increfcit, roborisque fui confcius tentat vario modo vim fuam exferere; quaecunque enim ipfi offeruntur, manibus capit, firmiterque tenet, atque extremitatibus inferioribus, quarum incrementum plerumque, dum capitis organa efformantur, aliquo modo retardatur, liberius audaciusque uti, pedibusque ingredi, et denique circumcurrere incipit. Sic igitur infans, poftquam inferiorem vitae animalis gradum percucurrit, ad tertium hujus intervalli ftadium tranfit. —

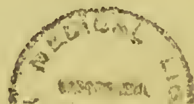
Haec autem periodus, etsi omnibus jam nota est, tamen, ut mihi videtur, non satis habetur perspecta. Cum enim hoc tempore dentium vicissitudo succedere soleat, ex hac novam periodum aetatis puerilis constituerunt physiologi. Sed ab hoc singulari eventu vix omnes organismi permutationes derivari possunt; causa quippe sine dubio altius latet. Homo nimirum ad animi facultates, quibus inter reliqua animalia maxime eminet, exserendas dispositus enascitur. Haec autem indoles non prius, quam animal aliqua ex parte jam efformatum est, explicari et conspicua reddi potest. Quanquam enim priore tempore mentis aliqua indicia se manifestant, tamen plerumque, ut reliqua animalia, instinctu quasi agunt infantes; et si una alterave facultatum, quibus animal pollet, valde excolitur, progressus, quos in arte quadam illud fecit, tales sunt, quae magnam admirationem mereantur. At vero nostra periodo in juniore homine mentis facultates, quae in nullo animali detegi possunt, ingenii scilicet et rationis signa, evolvi observamus. Jam memoriae, quae pergit magis magisque increscere atque confirmari, associatur studium, amorque res, quibus circumdatus est puer, cognoscendi et distinguendi; simul etiam, quae cogitat et sentit, clarius elegantiusque verbis significare valet. Porro eodem tempore studium imitandi, quo pueri tantopere sibi placent, excolitur, simulque etiam justi, honestique sensus excitatur. Denique progrediente aetate phanasiae igniculi incipiunt emicare. His, quae proposui, plura de mentis facultatum efformatione addi possent; sed cum longius sic deducerer a scopo meo, et jam ab aliis vi-

ris [m]) doctis illa expoſita ſint, ad eos provoco et hoc tantum monendum duco, hac aetate primam originem pſychicarum facultatum quaerendam atque eas nunc demum inſtitutione idonea explicandas et ad ſummum finem perducendas eſſe. Quod corporis ſeu materiae permutationes attinet, vix quidquam ſingulare obſervari licitum eſt. Syſtematibus nimirum cunctis inter ſe veluti aequalibus redditis, lente increvit puer magnitudine, robore et firmitate; qua de re etiam dentes firmioris ſubſtantiae prorumpunt. Caeterum facile accuratus obſervator animadvertet, pſyches efformationem non exiguam vim in corpus exſerere; totus enim infantis habitus ſe gratia quadam commendat, eaque potiſſimum in vultu et oculis conſpicua eſt, refertque quaſi ſpeculum pſyches inhabitantis.

Jam cum ſatis me expoſuiſſe arbitrer modum, quo omnes, quae obtinent, formationes, mutationesque ad ſingularem organismum perficiendum ſpectent, princeps totius hujus intervalli momentum, ubi organismus ultra ipſius formationem progrediens, ad totum genus propagandum et conſervandum conferre valet, accuratius conſiderabo; quippe pubertatis periodus nunc apparet, in qua ſummus vitae animalis finis at-

---

m) Conf. *Tiedemann über die Entwickelung der Seelenfähigkeiten*, in den Heſſiſchen Beiträgen, Bd. 2. Hft. 3. *Stapfers Entwickelungsmethode der Anlagen des Menſchen.* S. 22. Bern, 1792. *Grohmann Pſychologie der Kinderjahre.* Hamburg, 1812. Multa etiam de hoc acute dicit *Rouſſeau* in libro ſuo, cui titulus eſt *Emil.* Bd. II.

tingitur, differentiaque, quae inter utrumque ſexum obtinet, redditur conſpicua. Antea quidem jam diſcrimen ſexuale obſervatur, idque inquirenti facile patet; ſed quoad partium conformationem illud tantummodo ſe praebet conſpiciendum, qua, an infans olim ad femininum genus debeat referri, an vir futurus ſit, indicatur. Quamdiu enim ſyſtema generationis, in quo maxima differentia inter utrumque hominem poſita eſt, et, quo demum perfecto reddito, quisque ſexus ratione ſua ad totum genus propagandum valet, nondum viget, atque in concentum totius organiſmi exceptum eſt, vix ac ne vix quidem ſermo de ſexus differentia fieri poteſt. In hoc igitur aetatis ſtadio, quod in aliis citius, in aliis ſerius praeſto eſt, vis plaſtica denuo maximo in flore verſatur, quamvis ea a reliquis ſyſtematibus jam modificata ſe oſtendit, et, natura vitae animalis praevalente, paulatim plane ſuperatur. Nunc enim non ſolum partes genitales, quae hactenus ſomno quaſi erant ſepultae, et tanquam alieni quid organiſmo adhaeſerant, perficiuntur, verum etiam totum corpus volumine et magnitudine creſcit, roburque majus aequirit. Quodſi vero organa in conſpirationem quaſi tracta ſunt, inter ea nova agendi ratio, novus antagoniſmus inter ſingula organa et ſyſtemata prodit; ut in foeminis novus conſenſus inter partes genitales et mammas exoritur, ut in viris vox, pubertatis indicio, clarior fit, et maxima totius organiſmi evolutio obſervatur. Simul peculiaris indoles naturae animalis, ut jam ſupra dictum eſt, luculentius apparet, dum ſyſtema arterioſum, ejusque organa praecipua, pulmones

et cor, magis praevalent. Pectus igitur nunc demum perficitur, et inter utrumque systema, cerebrale et stomachale, aequilibrium sustinet; id quod itidem *Nassii* observationibus, quarum jam supra memini, egregie confirmatur; etenim clare ex iis patet, hanc nostram periodum aegrotis, de quibus hic auctor egit, valde timendam esse. —

Haec tamen animalis natura in sexu masculino evidentius se prodit, quam in sequiori. Qua de re musculosae atque osseae partes robore et firmitate excellunt, vox gravior evadit, barba progerminat, crinesque in pectore ac pubis regione, copiose crescunt, hisque phaenomenis indicatur, et semen secerni, et totum corpus robustius, ac antea fuit, fieri. In sexu sequiori vegetatio, quatenus supra organismi ipsius singularem formationem prodit, praevalere pergit. Musculi laxiores, debilioresque sunt, et magna pinguedinis copia, multaque tela cellulosa, referti. Porro luxuries et abundantia materiae ubique observatur, ut mammarum intumescentia, catameniorumque fluxus satis docet. Ceterum figura individuorum hujus sexus in universum brevior quidem, at simul crassior, magis convexa, teresque est; et omnia, quae observatori se offerunt, testantur, hydrogenii, quod in hoc, ut oxygenium in illo sexu, praevalet, in efformando corpore magnam esse vim atque efficacitatem. Ac in hoc quidem sexu, systemate generationis in concentum adducto, omnes fere mutationes plus minusve cum hoc rationem aliquam ineunt, quare in foeminis haec periodus maximam meretur

attentionem. Inter psychicas facultates in foeminis phantasiam, sicuti in priori intervallo memoriam, eminere, reliquasque mentis vires ipsius ditioni subjectas esse animadvertimus; et illa etiam facultas arctissime cohaeret cum systemate genitali; qua de re, quo maturius ea incitatur, eo celerius systema generationis perficitur. Atque haec praecipue in sexu sequiori confirmata vidimus, indeque illa proclivitas ad animi exaltationem, ad somnambulismum et magnetismum animalum, quae haud raro adest, explicari debet. Eodem tempore pudor, honos, et decus hujus aetatis excolitur; denique ea ipsa phantasia producitur amor, quoad mores, et corpus. Plura de signis pubertatis et inprimis iis, quae in sexu foemineo obvia sunt, dici possunt, sed cum ab aliis scriptoribus jam explicata ea sint, iis recensendis non immorabor.

Jam si vis et facultas procreandi explicata est atque evoluta, uterque sexus ad summum, quem animalibus praescripsit natura, finem pervenit; id quod in iis inferioris gradus animalibus, quae brevi tempore post coitum commissum rursus e vita decedunt, probatum reperimus. Homo autem, qui ad altiorem perfectionis gradum ascendere debet, nunc ad mentis, rationisque, quibus reliquis animalibus praestat, fastigium evectus est. In hac periodo, quae tertiam totius vitae humanae aetatem sistit, et *acmes* obtinuit nomen, aequilibrium non solum inter singula systemata, verum etiam inter animum et corpus locum habet, et incitabilitas respondet consumptioni. Sic igitur in altissimo hujus vitae gradu homo versatur.

Atqui haec de incremento, f. priore aetatis humanae periodo, in normali organismi ftatu, dixiffe fufficiat. Libenter profiteor, hanc, quam dedi, delineationem valde imperfectam effe, fed haud facilis negotii res eft, fi quis hiftoriam hujus aetatis uno tenore defcribere velit; quare cum ea, quae propofui, meo fcopo fatisfaciant, nil amplius addam; inprimis cum in altera difputationes parte, in qua de abnormi ftatu fermo erit, occafionem nacturus fim, eorum, quae hic defiderantur, quaedam addendi —

PARS II.

CAPVT I.

De organismi ftatu morbofo in univerfum.

Nolo equidem hic definitionum, quae in libris de hac re fcriptis occurrunt, copiam adaugere, aut eas, quae inde a prioribus temporibus prolatae funt, recenfere; quippe quae, quantum ego judico, definiendae rei parum accommodatae fint, quibusque ob mancam illius ftatus cognitionem, quam habemus, melior, et ad verum magis accedens, fubftitui haud queat. Quam ob rem quid in univerfum de hac re fit fentiendum, quantum in meis viribus eft, paucis exponam. Vita noftra, de cujus notione *Malfatti* [n]) optime mihi egiffe videtur,

---

n) Cf. l. l. p. X. „*Leben ift mir etwas Transcendentales — ift mir die geheimnisvolle und wunderbare Wurzel, fowohl der Geifter- als*

duplici fere ratione ſe manifeſtat. Quodſi nimirum organismus ſine ullo impedimento, aut perturbatione hujus, alteriusve organi explicetur, atque efformetur, functiones corporis omnes rite peragantur, bene eum ſe habere, ſeu valetudine frui dicimus, ſin evolutione perverſe directa alteretur, vel ab inimica re externa ita incitetur, ut aequilibrium inter ſyſtemata tollatur, illudque a normali via deflectat, aegritudine hominem laborare perhibemus. Amborum igitur ſtatuum cauſa poſita eſt in vita; ideoque ii ſunt vitae quaſi modificationes, nam in utroque ſtatu certae aliquae et neceſſariae leges ab organismo ipſo pendentes obſervantur. Proinde morbus in hoc tantum differt a valetudine, quod homini in vita perſequenda plus, minusve incommodi, vel periculi obvenit. Has vero abnormitates omnes commode ad tres claſſes redigere poſſumus, ad quarum primam eae pertinent, quae ex organismi ipſius indole explicantur, quippe ad quas producendas vel plane nil, vel parum tantummodo res externae conferant; altera eas complectitur, quae macrocosmi ſolius naturae ortum debent, et ad tertiam denique ſpectant eae, quae caſu fortuito exoriuntur, quorſum vulnus, rabies canina, et aliae hujus generis affectiones ſunt referendae. Nos vero,

---

der Körperwelt, welche in der vor uns liegenden Welt, die, ſo zu ſagen, ein Convolut jener beiden iſt, als beſtändiger und allgemeiner Grund all ihrer Umwandlungen und Veränderungen, gleichſam wie in der Frucht offenbart; ja es iſt dieſes Alles, und was darin begriffen iſt, — Selbſt. —

ne nimium a consilio, quod cepimus, deflectamus, in iis a norma recedentibus phaenomenis, quae ad primam classem pertinent, recensendis acquiescamus.

In his igitur morbis organismns ipse ex indole sua, et ex rebus externis normaliter agentibus, aut parum certe a norma declinantibus, ex se ipso eos procreat. Indoles nimirum, seu lineae quasi, quibus organismus, sive in normali, sive in anomalo statu evolvatur, adumbrandae sunt. Haec vero indoles duplicis generis esse videtur; etenim vel jam in conceptione fundamentum ejus ponitur, et, multis evolutionis momentis feliciter superatis, tandem demum in periodo aliqua conspicua fit, eaque hereditaria vocatur, vel quocumque evolutionis momento immutatur; prioris generis exempla habemus in phthisi pulmonali, in arthritide, haemorrhoidibus, cet. Fit autem quandoque, ut haec indoles, seu dispositio ab avo, patre integro, ad nepotem transferatur, idque saepe in iis, qui vesicae calculis, vel podagra, aliisve morbis laborant, experientia confirmatum animadvertimus. Quod ad posterioris generis indolem attinet, organismus, uti jam supra vidimus, varios evolutiouis gradus paulatim percurrit, atque in quovis eorum totam ejus naturam immutatam deprehendimus, unde fit, ut indoles ipsa permutetur. Atqui huic morbi, qui in hanc periodum cadunt, plane respondent, iique ipsi, indole immutata, permutantur. Hanc ergo indolem in hac classe aegritudinum inprimis accurate investigemus, atque observemus oportet; qua quippe rite perspecta, quid naturae viri-

bus relinquendum ſit, quid arte ope effici queat, facilius praeſagire licitum eſt. Quoties enim phaenomena valde terribilia appareant, quae nullo medicamento tollantur, ſed ſola natura ſolvantur, nemo eſt, quem id lateat. Rem vero uno ſaltem exemplo illuſtrare lubet. Puellae nimirum, antequam catamenia ingrediuntur, plus, minusve vehementibus ſpasmis et convulſionibus ſaepe corripiuntur, quae nullo medicamento ceduut, ſed ſponte, naturae ſolius vi, ſubito evaneſcunt. Atqui inde apparet, valde neceſſarium eſſe, ut naturam morbi, quam fieri poteſt, accurate perſcrutemur. —

In tota hac, de qua loquor, periodo vis plaſtica ſ. vegetatio praevalet, ut jam ſupra dixi, eaque hoc magis viget, quo propior homo foetus aetati eſt; nam progrediente aetate paulatim ea diminuitur et coercetur. In cunctis igitur morbis, quibus hoc temporis intervallo expoſitus infans eſt, haec indoles animadvertitur. Sed ne nimis prolixus ſim, ad ſingula tranſeam. De morbis vero embryonis nihil monebo, partim, quod, quam de iis habemus, cognitio ad certi aliquid de hac re diſſerendum, nimis manca atque imperfecta eſt, partim, quod ii ad argumentum, quod tractandum mihi ſumſi, proprie non pertinent. Hoc addidiſſe ſufficiat, quadruplici potiſſimum modo evolutionem embryonis perturbari poſſe. Et primum quidem hoc fiet, ſi embryo flaccescat, et deinde diem obeat, vel ſi in maſſam fere inorganicam degeneret, ut in molam, polypum et ſ. p.; tertio, ſi re aliqua inficiatur, et denique, ſi abnormi modo efformetur; huc referendum eſt, ſi

plura f. pauciora organa, e. g. digiti manuum pedumve, quam normali ftatu adeffe debent, provenerunt, ejusdemque generis funt valgi, talipedes et f. p. —. Caufae, a quibus talis morbus repetendus eft, non minus, quam figna, quae indicent, ejusmodi aberrationem, dum embryo adhuc in utero verfatur, praefto effe, maxima obfcuritate involuta latent. —

Quam ob caufam huic rei diutius haud immorabor, fed ftatim ad fecundam vitae humanae periodum, quae a nativitate usque ad pubertatem extenditur, me convertam.

CAPUT II.

De morbis evolutionis, qui in alteram vitae humanae periodum cadunt.

Quae infignes et fere ftupendae totius infantilis organismi permutationes partui debeantur, fupra vidimus. Atqui propterea mirandum omnino non eft, fi abnormitates varii generis et gradus hoc tempore exoriri videamus. Eae autem primis diebus potiffimum ad refpirationem, et nutritionem, five ad eas functiones, quae poft partum in concentum ducuntur, fpectant. Et a pulmonum quadam actione, vel non rite progrediente, vel a quadam, utut levi, externa caufa turbata, faepe ortum fumunt afphyxia neonatorum et fingultus, f. rhonchus, quem non raro catharrhus fuffocativus huic aetati valde communis, infequitur. Nutritionem perverfam e contrario efficere, ut excretiones atque fecretiones male procedant, experientia teftatur. Quum autem cum hac

utraque functione arcte cohaereat ſanguinis circuitus, non mirum eſt, eum etiam immutari, atque inde plures aegritudines, quae hoc tempore obveniunt, cauſam repetere. Sic prima indicia morbi coerulei, cujus cauſa in cordis vitio aliquo quaerenda eſt, o) obſervamus. Deinde, cum ſanguis ex centrali organo ad peripheriam corporis fertur, haud raro varii generis erythemata in cutis ſuperficie prorumpunt. Eidem etiam cauſae tribuenda eſt inflammatio venae umbilicalis, et partium, quae ipſi adjacent; item eryſipelas neonatorum, quocum iſte morbus, cui obdurationis telae celluloſae nomen datum eſt, maximam videtur ſimilitudinem habere; namque eadem in utraque aegritudine obſervantur inflammationis indicia, eandem fere ſedem ea obtinet, ſerpitque ab una ad alteram partem; nec rarum eſt, quod in eryſipelate, praeſertim cum homines debilis et cachecticae conſtitutionis invadit, telam obduratam invenimus. Ambo igitur hi morbi vi et natura a ſe invicem non differre videntur, et fortaſſe rebus externis tantum efficitur, ut haec, alterave forma ſe prodat. Ceterum utique mirum eſt, quod in Germania rarius, quam in Francogallia et Britannia, haec forma occurrit p). Eodem tempore ſaepiſſime inflammationes oculorum, ſ. ble-

---

o) Conf. Naſſe l. l.

p) *Hunc morbum egregie deſcripſit Lodemann;* conf. *Hufelannd's Journ. d. pract. Heilkunde.* Bd. XXXI. St. IX. p. 57. et ſq. *Ueber die ſogenannte Zellgewebsverhärtung neugebohrner Kinder.*

pharophthalmia neonatorum comparent, quarum caufam, maxima ex parte in circuitu fanguinis immutato, et nimia lucis vi, quaerendam effe, equidem arbitror; neque adeo rarus in hac periodo etiam is morbus eft, quem icterum neonatorum vocant, cujus veram naturam et ortum nemo obfervatorum hactenus definire potuit. Quid equidem de hoc morbo fentiam, fere hoc eft: primum hepati, quod graviffimi momenti organon in foetu eft, neque tam ad fecernendam bilem, quam potius ad fanguinem immutandum adeffe videtur, fubito magna fanguinis copia detrahitur, eaque ad alias partes fertur; deinde, cum digeftionis functio magis vigere incipiat, fecretio bilis adaugeatur oportet, cujus aliqua portio, cum via, qua ad inteftina deferri debet, non fatis aperta fit, in fanguine retineri, et facile in telam cellulofam tranfire poteft. His denique accedit, quod fyftema cutaneum, cui maximus eft cum hepate confenfus, novam viciffitudinem rebus externis ineat, et fanguinis circuitu immutato, infignem mutationem perpetiatur. Atqui ab his caufis, quas commemoravi, originem hujus rei explicandam effe judico. Lubenter tamen fateor, nos neque de hoc morbo, neque de iis affectionibus rationem omnibus numeris abfolutam reddere poffe, etfi hoc exploratum habemus, ejusmodi univerfali organismi mutatione his morbis fundamentum quafi poni. Atque hae fere funt illae abnormitates, quae ex fubitanea mutatione vitae rationis exoriri poffunt; jam ad reliquos morbos, qui ob naturam huic aetati propriam quandoque accedere folent infantibus, tranfeam. — Priori tempore vegetatio-

nem et ſenſibilitatem praevalere, utrumque ſyſtema ſibi oppoſitum, et unum quaſi limitibus, quos alterum ipſi ponit, circumſcriptum eſſe, deprehendimus. Quidquid igitur in organismo permutetur, ad has duas functiones ſpectat; ideoque omnes morbi hujus aetatis commode in duas claſſes poſſunt diſtribui, quarum altera eos complectitur, in quibus *ſenſorium nimis incitatum, atque exaltatum eſt*, altera hos, in quibus *vegetatio normalem gradum excedit.* In utroque caſu organismus abnormi modo explicatur, quippe in hoc nimis adaugetur, in illo nimis coercetur atque impeditur evolutio. Jam quod ad abnormitates ſenſorii attinet, quae inde a nativitate usque ad alteram periodum, qua vitae animalis indoles manifeſtatur, eae ex triplici cauſa exoriuntur, et vel ex anomala evolutione atque aequilibrii, quod inter illud et reliqua organa obtinet, perturbatione initium ducunt, vel rebus externis, quae in ſenſorium ipſum agunt, ut in trismo vel tetano, qui in regionibus meridionalibus ſaepiſſime occurrunt, vel ex ſyſtematis ſtomachalis perturbationibus proveniunt. Ac prioris quidem claſſis abnormitates in iis potiſſimum infantibus, qui parentibus, debilis, ſenſibilisque conſtitutionis, praeſertim matre vel a natura parum ſana et robuſta, vel, durante graviditate, ab externis variis rebus male affecta, geniti ſunt; quippe ejusmodi infantes teneri admodum et debiles ſunt, brevique poſt conceptionem tempore ſpasmis diverſi gradus corripiuntur. Sunt autem ſpaſticae hae affectiones mox levioris momenti, quorſum pertinent convulſivi illi motus, qui haud raro in extremitatibus cum ſuperioribus,

tum inferioribus, locum habent, mox gravius iis infans aegrotat; praeterea ſimul in ſyſtemate reproductivo, partim quod ſenſorium cum organis ſenſibilitatis in abdomine ſitis in conſenſu verſatur, partim quod per antagonismum reproductionis ſyſtema illo vel plane deprimitur, vel ſaltem turbatur, aegritudo, qua ſenſorium laborat, conſpicua fit; unde dolores ſpaſtici in abdomine, faeces item juſto liquidiores, eaeque viridescentes, flatusque foetentes exoriuntur; graviores autem vitaeque tenerae magis periculoſae convulſiones, quae quandoque ab illa cauſa originem habent, et multa capitis jactatione, manuum pedumque contractione ſe prodere ſolent. Ad haec ſymptomata accedunt coma vigil, vagitus ſingularis, quo facile ſpasmodicae indolis affectio, quae praeſto eſt, perſpicitur, vomitus item materiae albescentis, dejectiones alvinae modo pituitoſae, modo viridescentes et ſ. p. obſervantur; neque rarum eſt, vehementem ejusmodi ſpasmum in trismum et tetanum tranſire. At vero ſenſorium ipſum interdum minus afficitur, quam ſyſtema reproductionis, cui ob digeſtionem per frequentes dejectiones perturbatam haud exiguum detrimentum affertur, ſiquidem atrophia eoriundae aliquando occaſio datur. Hae abnormitates, quas modo commemoravi, et quibus diſpoſitio ſcrophuloſa dicta continetur, in iis puſillis animadvertimus, in quibus jam ante partum ſenſorii evolutio perverſe dirigitur. Caeterum ſi infans bene efformatus atque explicatus enascitur, hoc tempore minus eum laborare hujus generis morbis videmus, cujus rei cauſa poſita eſt in hoc, quod vegetatio multo magis ſe exſerit, quam

ſenſorii efficacitas. Ab eo vero tempore, quo ſenſorium dominium ſuum magis extendere incipit, ſenſus interni paulatim explicantur, et ipſa levia irritabilitatis indicia ſe produnt, ideoque vita animalis ſe evolvere videtur, phaenomena varia in conſpectum veniunt, quae non ſolum hoc organon, verum etiam totum corpus, valetudine deficere teſtantur. Qua de re hoc tempore omnes fere infantes plus, minusve male ſe habere experientia docet; triſtes quippe et moroſi ſunt, noctu, diuque ſaepe clamant et vociferantur, ſomnus eorum inquietus et terrore interruptus eſt, vel adeo profundus, ut ſopor dici mereatur; porro rubor in genis circumſcriptus, calor ardens in fronte, genis, manuumque palmis, interdum etiam levis capitis ſudor, obſervantur; reſpiratio brevis eſt et frequens, pulſui vero hac aetate plane non fides habenda eſt; appetitus deſideratur, impetu quidem mammarum papillas infans arripit, ſed mox eas dimittit; ſalivatio adaugetur, digitique mox naribus, mox ori immittuntur. Dejectiones alvinae modo aquoſae ſunt, modo ſpumoſae, modo cinereae et. ſ. p. denique ſpasmodicis motibus haec, illave pars corripitur. Has affectiones omnes non tam incipienti dentitioni, ut plerumque creditur, et ob quam cauſam in vernacula lingua dicunt, *„die Zähne ſchöpfen ſich, oder die Zähne ſchieſen ein,"* quam potius incipienti ſenſorii evolutioni tribuenda eſſe perſuaſum mihi habeo. Abnormis vero hic ſtatus, qui, niſi cauſa externa adauctus ſit, ſine magno vitae periculo mox praeterire ſolet. At vero quo majores in aetate progreſſus fecit infans, eo magis ſenſorium ejus evolvitur, unde fit, ut, ſi hoc vel ex

evolutione perverſe directa, vel rebus externis faventibus, vegetationi, principi hujus aetatis functioni, praevaleat, ſymptomata graviora et vitae magis periculoſa progignantur. Sic capiti ipſi, ad quod, ob cerebri efformationem, major ſanguinis copia affluit, haud raro damnum infertur; quippe quod vaſa et aliae partes premuntur, ſicque ad ſtatum ſoporoſum, et ad ſpasmos vehementiſſimos producendos occaſio datur; praeterea, cum ſyſtema vaſculoſum vigere incipiat, in ejus membranis indicia inflammationis, quae ſub hydropis ventriculorum cerebri nomine veniunt, et de cujus natura alias jam loquutus ſum, deprehenduntur. Collectio enim aquarum non efficit iſtam phaenomenorum, quae obveniunt, copiam, ſed cauſa eorum potius in vera inflammatione debet quaeri. Caeterum accidit etiam quandoque, ut, ob majorem ſanguinis ad ſuperiora affluxum, inflammationes in iis partibus, ut in trachea, cujus affectio plerumque angina membranacea appellatur, et in pulmonibus, exoriantur. — Alia phaenomena morboſa ſenſorii exaltati in oppoſito ſyſtemate, ſtomachali nimirum, locum habent, quorſum e. g. referenda eſt illa chronica diarrhoea, quam noſtrates *die Zahnruhr* appellant, quae utplurimum omni fere medicinae reſiſtit et atrophiae cum febre lenta conjunctae, vel diabeti infantum, occaſionem dat. Porro cholera, ſpasmodicae affectiones, aliaque phaenomena morboſa ſolent adeſſe. Quum autem ſimul cum animalis vitae, et inprimis ſenſorii evolutione dentes erumpant, horum proventus, quod hoc phaenomenon maxime ſub oculos cadit, pro primaria omnium horum, quae obſervantur, ſympto-

matum caufa a quamplurimis habetur, cui tamen fententiae quidam recentioris temporis medici, inprimis *Wichmann* [q]) et *Sternberg* [r]), contradicere aufi funt, qui nullas affectiones, nifi locales, ex iftorum offium proventu oriri poffe contendant. Atqui haec, quam moverunt viri docti, lis nondum compofita eft; nam funt inter eos, qui cum accuratius hunc ftatum effent perfcrutati, argumentis variis probare ftuduerunt, has abnormitates non ex dentitione difficili, fed ex totius organismi mutatione, et praecipue ex fenforii evolutione, derivandas atque explicandas effe. Attamen, fi, quid equidem judicem, dicendum mihi fit, fieri omnino poteft, ut in infantibus potiffimum iis, qui magna incitabilitate praediti funt, aberrationes, uti pubertate inftante, a normali ftatu oriantur. Haec autem periodus, ubi fenforium paulatim evolvitur, et in univerfum animalis vita minus vegetationis ditioni obtemperat, fi per annos defcribere velimus, a nativitate usque ad fecundum fere annum fe extendit.

Aegritudines alterius generis, quae a rebus externis in fenforium ipfum inimice agentibus ortum ducunt, uti in trismo et tetano locum habere videtur, cum fint a meo confilio alienae, hic nihil moror. Neque de tertio earum genere difputabo, cum eae ex perturbationibus fyftematis reprodu-

---

q) Cf. *Ideen zur Diagnoftik, von E. Wichmann. Hannov.* 1800.

r) *Erinnerungen und Zweifel gegen die Lehre von Zahnen, von Sternberg. Hannov.* 1802.

ctivi per antagonismum progrediantur, atque iisdem fere phaenomenis conſpicua fiant. —

Transeo proinde ad ſecundae claſſis abnormitates, quae in prima aetatis humanae periodo occurrunt, quarumque ratio ſufficiens *in nimis praevalente vegetationis proceſſu* quaerenda eſt. Cum autem vegetatio priore tempore eminere debeat, non adeo multae erunt aegritudines, quae ex organismo evoluuntur. Major numerus earum eſt, quae ex perturbationibus ſyſtematis reproductivi originem ducunt, quaeque ex rebus externis procreantur. Enimvero cum hae, quas modo nominavi, ad rem noſtram haud pertineant, earum non faciam mentionem, ſed illis recenſendis tantum occupabor. Atqui huc referri debent aphthae, quae in ore nimiam vegetationem indicare videntur; attamen cauſae externae, quae ad iſtas progignendas neceſſariae ſunt, nondum ſatis conſtant; dein capitis favus, tinea atque achores commemorandi ſunt, item ei ipſi cauſae originem ſuam debere videntur comedones, ubi glandulae ſebaceae in cute nimis efflorescunt, nec non intertrigines, quibus affectionibus infantes ſaepe expoſiti ſunt. Si ab his disceſſeris, nulla fere alia hujus generis abnormitas huic aetati propria videtur. Inſequenti autem tempore, ubi animalis vita et ſenſorium normali ſtatu magis ſe evolvere debet, frequentius ejusmodi aegritudinibus affici ſolet, easque omnes *Malfatti* s) rhachitidis

s) In libello, quem ſupra laudavi, contendit vir clarus, rhachitidis vim hactenus non ſatis perſpectam eſſe, et dijudicatam, cum ſum-

nomine complectitur. Hae vero aegritudinum formae duobus iſtis organis, quae hac aetate praecipue eminent, et inter quae polaris veluti relatio locum habet, in abdomine et capite primo ſe manifeſtant. Et in hepate quidem, quod abdominis et vegetationis princeps inſtrumentum habetur, prima nimiae vegetationis deprehendimus indicia, atque hoc ipſum viſcus in iis, qui illa aegritudine laborant, volumine auctum eſſe conſtat. Quodſi enim vegetatio, rebus externis faventibus, ſic praevalere pergit, ut vita animalis eam coercere nequeat, etiam hepar, quod poſt partum, ob majorem bilis ſecretionem, quae nunc obtinet, paulatim decrescit, ſimili ratione, ut in foetu, pergit agere. Ex quo fit, ut tum ipſius hujus viſceris, tum abdominis totius volumen adaugeatur, irritabilitas vero et ſenſibilitas, ob praevalentem vegetationem, reſtringantur et deprimantur. Atque hoc ita ſe habere phaenomena plura docent; abdomen e. g. extenſum eſt atque inflatum, appetitus valde adauctus, ut pene voracitas vocari poſſit, alvina ex-

mus tantummodo gradus hujus abnormis ſtatus oſſium, et praecipue columnae vertebrarum deformitas vocaretur. Caeterum arbitratur auctor, rhachitidis naturam poſitam eſſe in eo, quod nimis praevaleat vegetationis proceſſus, qui foetui peculiaris eſt, atque huic abnormitati opponit ſcrophulas, quarumque naturam in nimis accelerata vita animali quaerit. Discrimen etiam inter ſcrophulas veras et ſpurias ſ. meſaraicas eſſe, ait *Malfatti*, quae medium quaſi locum inter hunc utrumque ſtatum, ſcrophuloſum et rhachiticum, occupant, ita ut neque vegetationem vita animalis coercere, neque illa ſuper hanc dominium extendere valeat. —

cretio tardius, quam in normali ſtatu, procedit, et argillacea quaſi ea materies educitur; bilis item ſecretio parca eſt et perverſa, unde iſta acoris et flatuum copia, et alia digeſtionis vitia repetenda ſunt. In capite oſſa frontis prominere, ſuturas cranii extendi, totumque cranium ambitu et volumine augeri videmus; praeterea proclivitatem aliquam ad ſomnum et quietem obſervamus, et ad hydrocephali interni exortum hoc magis anſam ſuppeditari, quo magis volumine increſcit cranium. Irritabilitas vero et praecipue ſenſibilitas in hoc abnormi vegetationis ſtatu imminuitur et deprimitur, unde iſta ſtupiditas atque tarditas ingenii, quae hoc tempore haud raro adeſt, pendet. Neque tamen ſemper commune ſenſorium ita male ſe habet, quippe interdum fit, ut infantes acute percipiant, etſi ſegnius cuncta, quae ipſis agenda ſunt, tractant. Caeterum phaenomena varia ſe conſpicienda praebent, quae irritabilem partium vim plus, minusve debilitatam eſſe teſtantur; muſculi e. g. laxi ſunt, et macie conſumti, oſſium extremitates tumidae fiunt, cum e contrario media eorum pars mollis reddita ſit; quae mutatio facile efficit, ut oſſa curventur, infantesque pedibus inſiſtere, iisque ingredi deſinant. Praeterea dentium proventus retardatur, et abnormi modo ii erumpunt; denique columna vertebrarum et pelvis oſſa evadunt deformia. Interdum etiam, ſi ad maximum gradum haec abnormitas aſcendit, glandulae intumeſcunt atque indureſcunt, et ſeroſi humores in variis corporis cavitatibus colliguntur, cui ejusmodi effectus ii quandoque animadverterunt, qui funera rhachiticorum infantum diſſecuerunt. Hic

tamen ſtatus abnormis non ſemper cunctis his, quae recenſui, ſymptomatibus ſtipatus eſt, ſed plerumque tantum in abdominis tumescentia, capitisque abnormi ambitu conſiſtit, et mox per longius tempus durat, mox brevi rurſus finitur, et plerumque a ſexto aetatis menſe usque ad ſecundum annum extenditur, tandemque, ſi naturae animalis vis rite ſe exſerit, terminatur.

Transgredior ad abnormitatum, quae in ſecundam incrementi periodum cadunt, claſſem. Atque hae quidem, cum animalis vita, cujus ſenſibilitas et irritabilitas factores veluti ſunt, evidentius ſe prodit, aliam indolem induunt, et uti in priore intervallo vegetatio normalem gradum potuit excedere, ſic in hac periodo nimis accelerata vita organismus variis aliis abnormitatibus ſolet corripi. Hoc igitur in ſtatu, quem *Malfatti* rhachitidi opponit, et nomine ſcrophularum inſignivit, omnia phaenomena, quae occurrunt, nimis citam evolutionem corporis perpeti, et quae inſequenti demum periodo explicari debuiſſent, ſe jam manifeſtare, teſtantur. Hujus vero abnormis ſtatus varii eſſe poſſunt gradus. Etenim vel in conformatione totius corporis exprimitur, et habitus ſcrophuloſus appellatur, vel ſyſtema glandularum tantum patitur, in eoque conſpicuus eſt, tandemque in ſyſtema vaſculoſum tranſit. Cognoſcitur illa ex animi alacritate, mentisque facultatum praematura explicatione, ut et ex corporis gracili, teneraque conſtitutione; caput in ejusmodi aegrotis majoris ambitus eſt, oculorum obſervatur

ſplendor et magnitudo, labia et narium alae tument, in genis conſpicitur rubedo aliqua, cutisque candor etc. Quodſi ad altiorem gradum ascendit, glanduloſum ſyſtema afficitur, eaeque glandulae, quae in ſuperficie corporis poſitae ſunt, fiunt tumidae. Maxime autem periculoſus eſt hic ſtatus, ſi haec abnormis evolutio ſe ad vaſculoſum ſyſtema extendit, ita ut illud peſſundetur; nam in tali caſu facile varices aneurismata oriuntur, ad quae deinceps haemoptoe et phthiſis accedere ſolent. Inde etiam fit, ſi nimis celeri modo vitae evolutio eveniat, ut atrophia, vel phthiſis inſequatur, vitaque nimis cito conſumatur. Interim non ſemper ad iſtum gradum evehitur haec abnormitas, ſed plerumque ſequenti periodo in naturalem ſtatum omnia redeunt. Hic vero totus ſtatus abnormis inter ſecundum et ſeptimum vitae annum fere contingit. Alia, eaque multo gravior eſt iſta aegritudo, quae jam ſupra ſub nomine ſcrophulae meſaraicae, ſ. internae commemorata eſt. In hac enim inprimis glandulae, quae in abdomine, ob praevalentem vegetationem valde extenſo, ſitae ſunt, intumeſcunt atque indurescunt. Caeterum idem perverſus ſtatus obtinet in iis, quos ſcrophulis laborare dicunt medici, atque inde ratio patet, cur rhachitis et ſcrophula pro ejusdem fere naturae abnormitatibus habitae ſint. De hac aegritudine egregie diſputarunt *Cortum* [t]) et *Malfatti*, quos lectores adeant velim. — Hactenus de ſtatu abnormi vitae animalis

---

t) *Cortum* De vitio ſcrophuloſo. Lemgov. 1789.

in universum locutus sum; jam addendum quicquam est de singulis ejus systematibus, quae itidem affectionibus variis corripi et pessumdari possunt. Etenim omnibus aegritudinibus, quarum plures jam antea organismum infantilem invaserant, nunc motus febriles accedunt, inprimis, si irritabilitas aliqua ex parte praevalet, proclivitas quaedam ad inflammationes, in quas tamen vegetatio vim aliquam exserit, observatur, ob quam causam etiam in hac periodo plures inflammatoriae aegritudines, ut hydrocephalus acutus, angina membranacea, pleuritis, pulmonum, viscerumque quorundam in abdomine sitorum inflammationes occurrunt, quae saepius in pueris, quam in puellis, exoriuntur; si autem sensibilitas magis emineat, affectiones spasmodicae, e. g. pertussis, cujus morbi natura in exaltata sensibilitate posita est, nec tamen a vegetationis vi atque imperio libera, asthma Millari, aliaeque spasmorum et convulsionum formae se manifestant. —

In tertia vero incrementi periodo, ubi mentis facultates explicari incipiunt, et ubi ista tria corporis systemata aliquo modo inter se exaequata sunt, non adeo multae corporis abnormitates progigni solent, et, si quae obveniunt, eae sunt ex perturbata mentis facultatum evolutione, quae in corpus reagunt, explicandae. Ac plurimae ejusmodi abnormitates sunt spasmodicae indolis, ut Chorea St. Viti, epilepsia, quae et magnetismi animalis speciem prae se ferunt, et facile ex animi facultatibus, praecipueque ex phantasiae vi, quae vigere incipit, deduci possunt. Nonnulli quidem medici arbitrantur, eas ex

vermium progenie, vel dentium viciſſitudine, originem ſuam habere, ſed, quid equidem de hac re ſentiam, jam ſupra monui. Caeterum haec periodus maxima noſtra attentione digna eſt, quippe in qua demum prima infantum inſtitutio incipere debeat, cum ea in ingenii facultatum perfectionem, morumque probitatem haud exiguam vim exſerat. —

Denique quando juventus, aut pubertas appropinquat, in quo ſtadio ſyſtema arterioſum ſe evolvere et eminere incipit, alias aegritudines huic aetati peculiares exoriri videmus. Frequens enim epiſtaxis, item haemoptoë, quae juvenibus obveniunt, obſervantur, cui haud raro accedunt pulmonum inflammationes et phthiſis ipſa. Atque ab his abnormitatibus eo facilius corripitur juventus, quo magis jam antea acceleratus fuit vitae animalis progreſſus. Quod autem abnormitates, quoad ſexus differentiam, attinet, pauca habeo, quae addam. — In maribus nulli fere morbi ſunt, qui hac aetate ex organismi natura evolvuntur. Interdum tamen fit, ut, ſi ſecretio ſeminis nimis larga ſit, neque ſponte genitalis hic liquor diminuatur, epileptici inſultus, aliique ſpasmi progignantur. — Multo major eſt in ſexu ſequiori aegritudinum copia, in quas fere omnes pſyche non exiguam vim exſerit, unde illa ſimilitudo earum cum ſomnambulismo et magnetismo animali, [u]) animorumque morborum origo explicanda

---

u) Cf. *Hopfengärtner* in l. l. et Archiv. f. Phyſiol. von *Reil.* Bd. IX. p. 46.

eſt. His vero morbis deſcribendis haud diutius inhaerebo, quorum doctrina recentiſſimo tempore a variis medicis [v]) celeberrimis exculta ſit atque illuſtrata. —

Quodſi vero ad altiſſimum perfectionis gradum organismus aſcendit, et plane efformatus homo eſt, atque aequilibrium inter omnia ejus ſyſtemata poſitum, nulla abnormitas evolvitur, ſed potius morbi, ſi qui ſint, qui in hanc aetatem cadunt, ex rerum externarum vi et potentia progignuntur. Atqui haec de priore vitae humanae periodo dixiſſe ſatis ſit. —

Bene quidem ſcio, me in hoc, quod pertractandum mihi ſumſi, argumento illuſtrando atque explicando non ita verſatum eſſe, ut eruditorum virorum plauſum obtinere poſſim; ſpero tamen atque confido fore, ut aequus lector ea, quae de gravi et perdifficili hac re propoſui, humaniter excipiat atque benevole dijudicet. —

v) *Joerg Handbuch der Krankheiten des menſchlichen Weibes.* Leipzig, 1808. *Elias v. Siebold Über die Krankheiten der Frauenzimmer.* Würzb. 1810. *Mende Über die Krankheiten der Weiber.* Greifswalde, 1811.

Corrigenda.

Pag. 3	l. 20	pro:	qua cum l. quacum
— 10	— 13	—	emicant, l. eminent
— 12	— 17	—	destinguere l. distinguere
— 13	— 18	—	refprrationis l. refpirationis
— 14	— 12	—	alienae, funt, l. alienae funt,
— 23	— 9	—	animalum l. animalem
— 32	— 20	—	eoriundae l. oriundae